

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Abonyi Ernő

Cím:

Hogyan harcolt... Buda polgársága... az évezredes harcok alatt?

Forrás:

Magyarország

Bp.
(Hely)

1943. XI. 25.
(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

9.439

Hely

Idő

"15/16"

Személy

Hogyan harcolt és szenvedett Buda polgársága a Várat pusztító évezredes harcok alatt?

Ha a naponként megjelenő hadijelentéseket figyelemmel kísérjük, állandó tájékozódást nyerhetünk arról, hogy a mostani háború folyamán milyen erőpróbát kell kiállania a lakosságnak. Alig telik el nap, hogy az ellenség Nyugateurópa egyes városaiban ne gyújtana fel bombáival békés családi otthonokat. Ez a távolnyugati háborús módszer eddig ismeretlen volt a hadászat iratlan törvényei között, mert mindig csak katona, katona ellen küzdött. A polgári lakosságot a közép és az új korban legfeljebb csak akkor vették igénybe a harcnál, ha annak szüksége mutatkozott. Az ellenség új harcmodora mindenestre bizonyos mértékben igazolhatja, hogy mit szenvedett Magyarország lakossága, de különösen Buda és a Vár az elmúlt évezred alatt. Nemcsak a mindent felgyújtó és elpusztító tatárok és törökök inváziója idején, hanem akkor is, amikor Magyarországon önállóságának elismeréséért küzdött.

A magyar városok között legtöbbet Buda szenvedett, aminek egyetlen hibája az volt, hogy az országnak nemcsak fővárosa és királyi székhelye, hanem legerősebb vára is volt. El kell ismernünk, hogy itt, *harcokban kipróbált városi polgárság lakott, akik nem ijedtek meg az árnyékuktól, de*

attól sem, ha harcolniuk kellett. Erre a legszebb példát szolgáltatta Buda két tűz közé került polgári lakossága Mátyás király halála után, János király idejében, mikor kétirányból akarták elfoglalni a várat: délről a magyarságot „felszabadítani akaró” törökök, északról pedig Budát a török ellen „védelemben részesíteni szándékozó” Ferdinánd. Ferdinánd hadai Buda falai alá hamarabb értek, mint a szultán csapatai. „Amerre lát a szem — írja az egykori krónikás — a vár alatt csak katona és katona áll. Prédára éhes szedett-vedett horda, köztük csak kevés vitéz. Mi lesz velünk ha áttörnek a falakon? Házaink üszkös romok, gyermekeinkből felkoncolt tetemek, asszonyainkból nekik ágyasok s belőlünk férfiakból felkoncolt, vagy jobbesetben láncrafűzött magyarok.” Mikor azonban harcra került a sor Buda polgári lakossága a győzelem hitében megfontolás nélkül szállott harcra.

1530-ban a gyermekek és a nők is résztvettek a harcokban

János királynak e harcról kiadott oklevele arról számol be — amit többek között Gárdonyi Albert „A budai városi tanács

árulása 1541-ben” című tanulmányában is ismertet — hogy Ferdinánd által 1530-ban ostromlott vár legkitűnőbb védelmezői a budai polgárok sorából kerültek ki. Mikor az ostromlók ágyui a falak egy részét ledöntötték, a lakosság a házak fa anyagából, sőt házi butoraiából emelt új védőműveket. A borokat sem sajnálták feláldozni, hogy a kiürült hordókat az elpusztult várfalak pótlására használják fel. Pedig ezek a borok az ostrom alatt nagy értéket képviseltek. A Várban ugyanis vízhiány volt. Félteve őrzött élelmiszereiket megosztották a katonasággal és beérték korpával és lóhással is, de ebben a harcban nemcsak polgári férfiak, hanem a nők és gyermekeik is résztvettek mind. Köveket hordtak, hogy a réseket betömhessék. Segédkeztek a falak újjáépítése körül, sőt a harcokban is.

A harctól tépett ruhákban és vérző testtel helytálltak a katonák oldalán. S hiába volt Ferdinánd különböző cselfogása. Végül is el kellett vonulnia a Vár alól. És hányszor ismétlődött meg az ilyen harc a magyar vérről szentelt bástyákon, hányszor lett rommá a vár és borították lángokba az elmúlt századok folyamán. A romokon mégis újjáépült az élet.

Atörökök lángbaborítják a Várat

Mikor Ferdinánd hadai 1541-ben újra Buda alá vonultak, Buda polgári lakossága megelégtelve Martinuzzinak a törökkel való barátságát, a Várat Ferdinándnak ajánlotta fel. A török ellen szövetséges ma-

gyar urak egyik éjszaka a Várvédő Martinuzzi tudtán kívül a Mátyás templom melletti kapun engedték be a császári hadak előőrseit. A belopózókkal az őrség azonnal felvette a harcot és visszaüzte őket. Martinuzzi borzalmasan fizetett az árulásért. Az összeesküvők közül, akik el tudtak szökni, azokat nem érthette utól ítélete. Az elfogottakat azonban felnagyeltette. Hiába fogott össze már a magyarság, a török ellenállhatatlan erővel tört előre és amikor elfoglalta Budát, lángbaborította a Várat.

A szultán a többi elfoglalt városokhoz hasonlóan Budát is bekebelezte birodalmába. Kezdetben nem helyeztek sulyt a Vár felépítésére, mert végvárnak tekintették, inkább arra törekedtek, hogy katonai szempontból erősítsék meg. Hogy milyenek voltak Budán az állapotok, arról Bocatius 1606-ban így ír:

— Dunáról kiszállván a parti kapunál (hihetőleg a mostani Lánchíd táján) egy bolthajtásos és faragott kövekből rakott hosszú épületet láttam, mely úgy tudom, Mátyás királynak nagy költséggel épített istállója volt. Egy hasonló, de magasabban a Vár falaihoz közelebb épület állott mel-

lette. Kanyargó út vezetett föl a várba egy kapuhoz, melynek nevét nem tudom. Ezt a kaput, földdel feltöltött boronából készült erőd védelmezi s a bejárás oly szűk, hogy szekerek nem, csak gyalog és lovas emberek férnek be rajta. Mindenütt csak szemét, döglött állatok, undokság.

Fenn a várban is csak piszkot, sárt látni. A házak előtt itt is ott is szatócsboltok. Lacikonyhák, borbélyműhelyek, utcai szakácsok. A házak fedetlenek, részint rongált fedelűek. Az ablakok sárral, téglával szalmával vannak bedugva. A házak egészen ki vannak véve formájukból; penész, korom, moha undokítja az egykori palotákat. A piacon semmi szükséges tárgyat nem lehet kapni a kereskedőknél és rendkívül drága minden. Találkoztam a keresztyén oskolamesterrel. Tudakozódok az itteni keresztyének állapotáról. — Nyomorúság és szolgaság a mi állapotunk — válaszolta. Panaszolja, hogy a keresztyénektől nemrég elvették templomukat. A szolgaság házának nevezte házaikat. Hol az

oskola? Itt van, úgymond öt gyermekre mutatván. És nincsen több? Nincsen ám. Továbbmegyek. A templomok beomolva. Baromistálló lett belőlük. Nem látni sehol még egy uj zsindelet. A temetőből a márványoszlopok egy-egy zugban a piacon hevernek, néhol ülőpadnak, másutt kufarasztalnak használgják. Nálunk a disznók is inkább embernek látszanak, mint ezek. Szanaszét hevernek a holttestek. Ami, ahol előrik abban a helyzetben marad. A felsővárosban nincsen kút. Az alsóváros összevissza romolva. Majd egy épülete sem áll és majdnem lakatlan.

De hasonlóan ír *Bocaius* a felső Várban látottakról is. Az egyik meredek vároldalon egy török holttestet talált kidobva, amit a kutyák rágcsáltak. Oh szegény Pest — írja inkább pestisnek kellene téged nevezni. Nincs itt egyetlen ép ház sem. Mindenütt földdel majdnem egyenlővé téve. Kevés söpredéknép lakja. Isten veled Pest! Isten veled Buda! Elég egyszer látni titeket”

1686-ban újra elhamvasztják Budát

Az egyesült császári hadak 1686 szeptember 2-án foglalták el Budát. *Károlyi Árpád* így emlékezik meg a visszafoglalás napjáról és az azt követő időkről:

— Már a prédálás kezdetén itt-ott tűz ütött ki a házakban; az oltásra természetesen senki sem gondolt. Sőt a fáklyák és

kanócok világánál zsákmányoló katonák gondatlansága miatt az égés oly nagy mérvet ölt, az éj alatt, hogy szept. 3-án néhány erősebb raktáron, meg a Mátyás-templomon kívül, az egész Buda vagy elhamvadt, vagy még tűzben, lángban állott. És a látvány, mely szeptember 3-án a Várat szemügyre vevő tábournoki kar előtt feltárult, borzasztó lehetett. Nem százával, hanem ezrével feküdtek a hullák az utcákon és köztük, meg az égő házak üszkei között a zsákmányra szomjas katonacsoporthoz járt, hogy a pincében elrejtett embert, vagy portékát életveszély közt felkutassa. Az igaz, hogy gazdag zsákmány jutott a császáriaknak a brandenburgiaknak, magyaroknak és csak a bajorok és szászok panaszkodhattak. A magyarok különösen jó fogást tőnek akkor, midőn a mai várkeri bazár tájékán kincseikkel menekülni óhajtó nagyszámú töröknek és zsidónak útját állották s a szétugrókat lekaszabták.

✱

Ezért, ha most, a háború ötödik esztendejében Buda ódon utcáit járjuk, gondoljunk ennek a sokatszenvedett városnak multjára és azokra a hősökre, katonákra, polgári férfiakra, nőkre és gyermekekre, akik hősök voltak valamennyien, mert tudták, hogy azoknak kell lenniök, mert ez a sorsuk és ezt követelte tőlük az eljövendő századok magyar nemzetsége.

Abonyi Ernő,